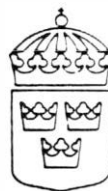

Motion till riksdagen

1989/90:Fi211

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

Den ekonomiska politiken

Mot.
1989/90
Fi211

1. Den internationella utvecklingen

Regeringen beskriver den ekonomiska utvecklingen i vår omvärld under de kommande åren i relativt optimistiska ordalag. Den ekonomiska tillväxten i OECD-området antas ligga stabilt på ca 3 % med en inflation på ca 4,5 %.

I industriländerna har den potentiella tillväxten ökat under senare år, till stor del på grund av genomförda reformer inom skattepolitiken och konkurrenspolitiken. Ett särskilt positivt inslag i de västeuropeiska länderna är den pågående kraftsamlingen inför "1992".

Den utveckling mot politisk och ekonomisk frigörelse som nyligen inletts i de östeuropeiska länderna är hoppningivande men skapar samtidigt ökad osäkerhet. Stora svårigheter i samband med övergång till en mera marknadsbetonad ekonomi kan väntas under en relativt lång period. På sikt kan självklart en fri handel och utökning av de ekonomiska relationerna i andra avseenden väntas främja tillväxten både i öst och i väst.

För svensk del är den kanske viktigaste iakttagelsen att våra största exportmarknader utvecklas något sämre än OECD-genomsnittet. Det gäller framför allt de nordiska länderna. De uppvisar visserligen sinsemellan mycket skiftande ekonomiska problem, men alla har det gemensamt att BNP-tillväxten väntas bli lägre än i övriga industriländer.

2. Den ekonomiska utvecklingen vid en kritisk punkt

Regeringen tecknar i finansplanen en bild av svensk ekonomi med både positiva och negativa inslag. Till de förra hänförs det faktum att sysselsättningsnivån är mycket hög och att arbetslösheten har pressats ned till under 1,5 % liksom att den statliga budgeten efter att under en tioårsperiod ha visat underskott nu är i balans.

Men det är de negativa inslagen, eller problemen, som dominerar finansplanen. Regeringen pekar ut tre "betydande problem":

- Pris- och lönekostnadsökningarna som är väsentligt högre än i våra konkurrentländer.
- Den låga ekonomiska tillväxten som sammanhänger med en svag produktivitet utveckling under senare år.
- Det otillräckliga sparandet som tar sig uttryck i ett stigande underskott i bytesbalansen.

Problemen är så betydande att den ekonomiska utvecklingen, enligt regeringen, nu har nått en "kritisk punkt". "Den närmaste tiden", heter det i finansplanen, "kommer att bli avgörande för möjligheterna att få ned inflationen utan att gå den i andra länder vanliga vägen över hög arbetslöshet."

De problem regeringen pekar ut är dock ingalunda nya, inte ens i regeringens egna bedömningar av det ekonomiska läget. De har tvärt om spelat en framträdande roll i finansplaner och andra ekonomisk-politiska dokument under större delen av 1980-talet.

Vi delar regeringens uppfattning om vilka huvudproblemen i svensk ekonomi är. Till de nämnda tre problemen vill vi dock lägga ett fjärde, nämligen utvecklingen i den offentliga sektorn. Regeringens oförmåga att se till att människor får valuta för skattepengarna skapar hos många misstro mot hela välfärdspolitiken och är ett allvarligt hot mot välfärdsstaten.

Innan vi diskuterar de nämnda problemen vill vi göra ett allmänt påpekande om våra möjligheter att som oppositionsparti redovisa en alternativ ekonomisk politik. Regeringen lämnar 2 à 3 gånger per år till riksdagen redovisningar av hur den bedömer den ekonomiska utvecklingen, ofta åtföljda av förslag till ekonomisk-politiska åtgärder. Vid varje tillfälle gör vi som oppositionsparti en egen bedömning och lämnar egna förslag till åtgärder. Emellertid är det i regel regeringens förslag som går igenom. Vi förväntas alltså med några månaders mellanrum ge synpunkter på hur en utveckling skall korrigeras som vi inte har kunnat påverka. Med den politik vi har rekommenderat skulle utvecklingen ha blivit en annan.

Det är rimligt att ett oppositionsparti har en uppfattning om uppläggningsen i stort av den ekonomiska politiken, men det är inte rimligt att begära att vi för varje av den nuvarande regeringen skapad situation skall ha ett detaljerat alternativ.

Låt oss exemplifiera med situationen våren 1988 och den utveckling som följde därefter. Vår bedömning var då att ekonomin var så överhettad att det krävdes både kraftiga utbudsstimulanser och en stramare finanspolitik. Vi föreslog också en sådan – trots att det bara var månader kvar till valet. Även i själva valrörelsen vidhöll vi att det vore motiverat med en stramare finanspolitik och att alla reformer som utlovades i valrörelsen måste finansieras.

Regeringen avvisade både på våren och i valrörelsen tankarna på en stramare finanspolitik och i själva valrörelsen övergav man dessutom av rent valtaktiska skäl kravet på att föreslagna reformer behövde finansieras. Dessa vallöften har sedan hösten 1988 varit en barlast för den socialdemokratiska regeringen. Man har helt enkelt bäddat dåligt för den nödvändiga ekonomiska politiken.

Med facit i hand tror vi att de flesta i dag är beredda att ge oss rätt, dvs. att den ekonomiska politiken hade bort läggas om i den riktning vi föreslog (senast) på våren 1988. Om det hade gjorts hade den ekonomiska utvecklingen i dag titt sig annorlunda.

Vi avstår i fortsättningen från att närmare kommentera den av regeringen i finansplanen beskrivna ekonomiska utvecklingen i Sverige eftersom denna så uppenbart och enligt regeringens egna bedömningar bygger på ett ofull-

ständigt underlag vad beträffar den ekonomiska politiken. Regeringen har sagt sig vilja återkomma "senare" med kompletterande förslag. Även vi får anledning att återkomma i anslutning till dessa.

3. Principiell uppläggning av den ekonomiska politiken

Mot bakgrund av ovanstående resonemang tar våra förslag till uppläggning av den ekonomiska politiken i första hand sikte på de långsiktiga strukturella problemen.

Den grundläggande svagheten i svensk ekonomi är den dåliga utvecklingskraften. Den resulterar i alla de synliga problem som regeringen beskriver.

Den låga tillväxten innebär att ekonomin snabbt slår i kapacitetstaket, även vid en måttlig ökning av den inhemska efterfrågan. Eftersom det är önskvärt med en långsiktigt stigande efterfrågan – detta är ett av måtten på standardförbättringar för medborgarna – skapar ett lågt kapacitetstak snabbt balansproblem. Balansproblemen leder till hög inflation och underskott i de utrikes betalningarna.

Problemen förvärras av att stora lönekostnadsökningar i kombination med låg produktivitetsökning försämrar konkurrenskraften. Även detta riskerar att späda på underskottet i bytesbalansen.

De återkommande balansproblemen tvingar regeringen till ständiga panikpaket för tillfällig åtstramning. Vid en sådan kortsiktig uppläggning av den ekonomiska politiken är det främst skattehöjningar som står till buds. Dessa är i sig skadliga genom att de medverkar till att dämpa den långsiktiga produktivitetsutvecklingen. Det blir till en ond cirkel.

Det räcker dock inte att avstå från panikpaket för att komma ur denna onda cirkel. Då blir det penningpolitiken som tvingas ta stötarna. Detta leder till en högre ränta som är både inflationsdrivande och tillväxthämmande.

Det enda sättet att bryta cirkeln är att lägga fast en långsiktig strategi för en tillväxtskapande politik.

Regeringen tycks, åtminstone på ett principiellt plan, för flera år sedan ha kommit till denna insikt, men omläggningen av politiken är tafatt och kantad av återfall.

Folkpartiets förslag till strategi framgår av de följande avsnitten. Vi vill betona att våra förslag måste ses tillsammans. De skall samverka för att ge den önskade totala effekten.

Även om vi vill betona nödvändigheten av en långsiktig strategi finns det givetvis skäl att även kortsiktigt påverka den inhemska efterfråganivån. Det är dock angeläget att de åtgärder som vidtas i stabiliseringspolitiken är i samklang med den långsiktiga strategin. Det begränsar handlingsfriheten i det korta perspektivet.

De praktiska möjligheterna att kortsiktigt dämpa efterfrågan med åtgärder som är i linje med de långsiktiga målen är mindre än möjligheterna att med kort varsel späda på den. Teoretiskt kan efterfrågan dämpas genom antingen minskade offentliga utgifter eller höjda skatter.

Höjda skatter slår snabbt igenom, men fungerar i praktiken dåligt, i varje fall med dagens höga svenska skattetryck. De är dessutom långsiktigt skadliga och strider mot vår långsiktiga strategi.

Då återstår minskade utgifter. Dessa tar emellertid längre tid att effektuera. Utgiftspolitikerna måste därför i praktiken ha en betydande framförhållning.

Om beslutade utgiftsnedskärningar i något läge skulle visa sig leda till en alltför restriktiv finanspolitik är ingenting lättare än att lägga om politiken så att den inhemska efterfrågan stimuleras. Detta kan ske med kort varsel, t.ex. genom att skatten sänks. Det står också i överensstämmelse med vad som är långsiktigt önskvärt.

4. Ekonomisk tillväxt

Regeringen konstaterar att den ekonomiska tillväxten i Sverige under senare år har varit sämre än inom OECD. Skillnaden beror främst på vår svaga produktivitetstillväxt. Medan tillväxten i OECD beräknas till ca 3 % både i fjol och under 1990-1991 beräknas den i Sverige till endast mellan 1 och 2 %.

Långsiktigt bedömer regeringen tillväxtpotentialen i svensk ekonomi till ca 2 % per år, av vilket 1,5 procentenheter skulle härröra från ökad produktivitet (dvs ökad produktion per arbetstimme) och 0,5 procentenheter från ökad sysselsättning.

Regeringen aviserar i finansplanen att man avser tillsätta en utredning om hur miljöaspekterna bättre skall kunna komma till uttryck i nationalräkenskaper. Vi har självfallet inga invändningar mot att denna utredning kommer till stånd, men vill samtidigt varna för att ha alltför stora förväntningar på vad en sådan utredning skall kunna åstadkomma. Miljövärden är ofta svåra att kvantifiera och värdera i ekonomiska termer. Restriktioner med hänsyn till miljön måste i regel anges på andra grunder än genom en ekonomisk värdering av de miljövärden som står på spel.

Vi anser det viktigt att skärpa miljöpolitiken. I en lång rad motioner har vi redovisat våra förslag. Ibland handlar det om att sätta upp absoluta gränser, som att säga nej till ytterligare älvutbyggnad eller att med utgångspunkt från vad naturen tål sätta tak för de totala utsläppen från en viss anläggning eller inom ett visst geografiskt område. I andra fall handlar det om att försäkra sig om att miljökonsekvenserna vägs in i producenternas och konsumenternas beslut. Det kan uppnås med hjälp av miljöavgifter.

Den ekonomiska tillväxt som är önskvärd är med andra ord den tillväxt som kan uppnås förutsatt att miljörestriktionerna är uppfyllda. Givet detta är det emellertid också från miljöpolitisk synpunkt angeläget med en så hög tillväxt som möjligt eftersom det ökar våra möjligheter att bedriva miljöpolitik. Många av de miljöpolitiska satsningar som är angelägna att göra är samtidigt mycket kostsamma.

Enligt regeringens bedömning är det främst utbudsstimulerande åtgärder och avregleringar som behövs för att öka den ekonomiska tillväxten. Vi delar den bedömningen.

Mot de åtgärder som regeringen i detta syfte har vidtagit eller aviserar har vi i princip inga invändningar. Vi vill i sammanhanget framhålla att de utbudsstimulerande åtgärderna är viktiga också i ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Ett huvudproblem är bristen på arbetskraft. Överhettningen på arbetsmarknaden kan motverkas och kostnadsutvecklingen hållas tillbaka genom att arbetsutbudet och sparandet ökar.

Den viktigaste åtgärden för att stimulera den ekonomiska tillväxten är den skattereform som nu håller på att ta form. Den innebär en stor framgång för principer som folkpartiet länge har arbetat för, främst att det skall löna sig bättre att arbeta, spara, studera och ta risker. Skattesystemets utformning är en viktig orsak till de ekonomiska problem som Sverige i dag har. En skattereform är därför ett nödvändigt inslag i en politik som skall kunna utnyttja den tillväxtpotential som finns på 90-talet.

Syftet med skattereformen är att bredda skattebaserna och sänka skattesatserna. Genom att eliminera avdrag och avsättningsmöjligheter, beskatta tidigare lågt eller inte alls beskattade inkomster och införa en mer neutral konsumtionsbeskattning blir det möjligt att sänka såväl marginalskatten för flertalet inkomsttagare som bolagsskatten till ca 30 %. För fysiska personer blir samtidigt marginalskattetaket ca 50 %, dvs. principen "hälften kvar" slås fast. Ett automatiskt skydd införs för att förhindra att pris- och lönehöjningar smyghöjer skatten.

Skattereformen kommer att öka arbetsutbudet, stimulera sparande och investeringar och leda till en effektivare resursanvändning. Det skapar utrymme både för att undanröja brister i den offentliga sektorn och för att sänka skattetrycket. På sikt bör det med en högre tillväxt vara möjligt att sänka skatteuttaget så att det motsvarar ungefär hälften av bruttonationalprodukten.

Folkpartiet har länge krävt avreglering på en rad områden, t.ex. kredit- och valutamarknaden. Det är bra att så skett. Regeringen har tidigare meddelat sin avsikt att från den 31 juli 1991 avreglera teko-området och till i vår aviseras ett förslag om avreglering av jordbruket.

Enligt vår bedömning borde avregleringen av teko-området ske tidigare. Förslaget att avreglera jordbruksområdet innebär att regeringen äntligen i princip tillmötesgår ett förslag som vi från folkpartiets sida länge har varit ensamma om att framföra i riksdagen. Även på den internationella jordbruksmarknaden tycks det nu, efter de överenskommelser som träffats inom ramen för GATT, bli möjligt att ta avgörande steg mot minskade regleringar. Sverige har all anledning att understödja denna process.

När det gäller utbudsstimulerande åtgärder är skattereformen, som nämnts, viktigast. Därtill pekar regeringen på bl a ökad satsning på rehabilitering av sjuka och arbetsskadade, aktiv regionalpolitik, arbetsmarknadsutbildning, åtgärder för att öka arbetsutbudet hos pensionärer och för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för flyktingar och invandrare. De konkreta förslagen är emellertid få och de motverkas dessutom av förslagen om förlängning av föräldraförsäkringen och semestern.

Folkpartiet anser att den föreslagna politiken måste kompletteras på flera olika sätt. Vi har i en särskild motion avvisat förslaget om förlängd semester. Därtill vill vi framföra följande synpunkter.

- Barnomsorgen måste byggas ut mer kraftfullt än vad som nu sker. Riksdagen har fastslagit att målet är att alla som så önskar skall få plats i barnomsorgen. Ursprungligen var målet att det skulle kunna erbjudas fr.o.m. 1991. Regeringen har nu flyttat fram tidpunkten till utgången av 1991. Allt tyder på att inte heller det målet kommer att nås. Ett sätt att stimu-

- lera utbyggnaden skulle vara att ändra statsbidragsreglerna (lex Pysslingen) så att det blev fritt fram för enskilda som vill driva daghem.
- Åtgärder krävs för att underlätta för invandrare att få arbete. Regeringen har aviserat ytterligare förslag härom. Vi får anledning återkomma till detta när förslagen presenteras för riksdagen. En åtgärd som redan dessförinnan bör genomföras är att ge asylsökande möjligheter att arbeta under beredskapsliknande former under själva väntetiden.
 - För studenter som uppbär arbetsinkomster över en viss nivå reduceras i dag studiebidragen. Det innebär att marginaleffekterna blir mycket höga och med största sannolikhet avhåller från ytterligare arbetsinsatser. Vi föreslår att studiemedlen görs mindre beroende av eventuella arbetsinkomster. En parallell kan här dras till pensionärerna för vilka regeringen nu föreslår att det s k extra avdraget inte skall räknas av mot arbetsinkomster.
 - Det är positivt att pensionärernas extra avdrag inte längre skall trappas av mot löneinkomster. Detsamma bör dock gälla rörelseinkomster. Regeringens förslag tar bara sikte på löneinkomster. Vi anser emellertid att förutsättningarna för extra arbetsinsatser efter uppnådd pensionsålder är särskilt goda för pensionerade hantverkare och egenföretagare. Även dessa bör alltså uppmuntras genom att det extra avdraget inte reduceras mot rörelseinkomster.
 - Arbetet att reformera sjukförsäkringen måste sättas i gång omedelbart. Regeringen aviserar att den senare skall återkomma med förslag i syfte att "minska frånvaron och stävja missbruk". Vi har av just dessa skäl föreslagit att en arbetsgivarperiod skall införas, dvs ett system där arbetsgivarna under t.ex. en fjortondagarsperiod helt tar över ansvaret för sjukförsäkringen. Detta innebär att vissa orimliga effekter av den sjukpenningreform som genomfördes häromåret elimineras, främst att man i vissa fall kan få högre sjukpenning än vad som motsvarar den förlorade arbetsinkomsten.
 - Även arbetsskadeförsäkringen måste reformeras. Vid sidan av sjukförsäkringen är det framförallt utgifterna för denna som har ökat under senare år. Det sammanhänger främst med en ändrad praxis i bedömningen av arbetsskadefallen. Medan ännu för några år sedan endast hälften eller färre av ansökningarna om sjukpension bifölls gäller det numera i stort sett alla (omkring 90%). Regeringen avser att möta den utvecklingen främst med förebyggande åtgärder (bättre arbetsmiljö) och rehabilitering. Det är i och för sig lovvärt, men enligt vår bedömning otillräckligt. Incitamenten måste dessutom förändras. Praxisen vid bedömningen av arbetsskadeansökningarna måste bli mer restriktiv. Först då kan rehabiliteringsinsatser ge önskvärda resultat.
 - Skattereformen innebär att marginalskatterna och därmed också de s k skattekilarna, dvs. de totala skatterna som andel av bruttoinkomsten, minskar. Alltjämt är emellertid skattekilarna höga, särskilt för personer med högre inkomster. För inkomster upp till 7,5 basbelopp ökar förmånerna i sjukförsäkringen och ATP med stigande inkomst. Ovanför den inkomstnivån är avgifterna till dessa försäkringssystem en ren skatt. Det finns starka skäl att hårdare koppla avgifter och förmåner i sjukförsäk-

ringen och ATP-systemet, t.ex. genom att slopa avgifterna på inkomstdeklarationer över 7.5 basbelopp. Det skulle bidra till att reducera skattekillen ovanför denna inkomstnivå från dagens ca 65 % till knappt 53 %.

- Vi vill också poängtera att den överhettning på arbetsmarknaden som råder sedan några år tillbaka i sig är tillväxthämmande. En av effekterna är en överörlighet hos arbetskraften. Rörlighet är i sig önskvärd men när en tredjedel eller mer av personalen på en arbetsplats slutar på ett år är det uppenbart att stora störningar inträffar. Det tar tid att rekrytera ny personal och att lära ut arbetsuppgifterna. Under denna tid blir produktionen lidande trots många utförda arbetstimmar. Sannolikt är en sådan överörlighet en bidragande orsak till den under senare år extremt svaga produktivitetsutvecklingen. Denna beräknas under 1988 faktiskt ha varit negativ och under 1989 mycket svagt positiv.
- Ekonomisk tillväxt är ett resultat av såväl teknisk utveckling som förbättrad organisation. I bägge fallen handlar det om att utnyttja befintliga resurser på ett mer effektivt sätt. Såväl forskning som företagsamhet är viktiga för denna utveckling.

Det är alltså angeläget att Sverige ligger långt fram i forskningsfronten på ett antal områden. Vi får anledning återkomma till denna fråga när regeringen har framlagt sin forskningspolitiska proposition. Här vill vi endast erinra om den betydelse för svensk forskning det skulle få om en del av löntagarfondsmedlen kunde anslås till forskning vid våra universitet och högskolor.

Företagsamheten måste ges goda villkor. Det gäller inte minst nyföretagandet. Skattereformen kommer att stimulera rörligheten hos det riskvilliga kapitalet.

- Även pris- och kostnadsutvecklingen påverkar tillväxttakten. Om löner och priser stiger snabbare i Sverige än i våra konkurrentländer innebär det att svenska företag förlorar i konkurrenskraft. Det verkar hämmande på tillväxttakten. I det följande diskuterar vi pris- och kostnadsutvecklingen främst från ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Det finns skäl understryka att frågan är av största vikt också för tillväxttakten i ekonomin.

5. Pris- och kostnadsutvecklingen

Inflationen i Sverige har under större delen av 1980-talet varit klart högre än i våra konkurrentländer.

Det finns en klar koppling mellan prisökningarna och lönekostnadsökningarna. Lönekostnaderna (inkl. sociala utgifter m.m.) utgör ca två tredjedelar av alla inkomster i ekonomin. Det innebär att löneutvecklingen självklart har stor betydelse för den totala kostnadsutvecklingen och därmed också för inflationen.

Regeringen påpekar att medan löneökningarna i industriländerna i OECD under 80-talet har halverats så är de i Sverige i stort sett oförändrade.

Den höga inflationstakten får en rad negativa effekter.

Att inflationen är högre i Sverige än i våra konkurrentländer leder till att industrins konkurrenskraft försämras och till att den tappar marknadsandelar. Den goda internationella konjunkturen har gjort att industrin, trots för-

lorade marknadsandelar, ännu inte drabbats så hårt, men kostnadsläget gör att dess sårbarhet är större än tidigare. Om den internationella efterfrågan viker är det risk att det slår hårt mot svensk industri. Inflationen är därför på sikt ett hot mot sysselsättningen.

Den höga inflationstakten har emellertid också effekter i den nationella ekonomin, främst av fördelningspolitisk art. Inflationen leder till att mycket stora belopp omfördelas mellan sparare och låntagare, mellan höginkomsttagare och låginkomsttagare. Förlorare i denna omfördelning är spararna och låginkomsttagarna. En lägre inflationstakt är alltså också av fördelningspolitiska skäl mycket angelägen.

Regeringen anvisar i huvudsak tre medel för att motverka inflationen:

- en restriktiv ekonomisk politik, dvs. stram finans- och penningpolitik,
- en politik som stimulerar utbudet av produktiva resurser, samt
- olika åtgärder för att påverka lönebildningen.

Det råder knappast någon tvekan om att regeringen själv fäster störst förhoppningar till det sistnämnda. Regeringen säger sig vara "beredd att tillsammans med arbetsmarknadens parter pröva om det finns någon väg att genom en kombination av stram ekonomisk politik samt samförstånd och ansvarstagande få ned inflationen utan hög arbetslöshet". De aviserade samtalen med arbetsmarknadens parter inleddes på Haga slott den 19 januari. När de avslutats i mitten av februari skall regeringen bedöma i vilken utsträckning en ytterligare åtstramning av ekonomin skall ske.

Att dessa samtal pågår och att regeringen i avvaktan härpå inte har redovisat vilken ekonomisk politik den vill föra gör det naturligtvis särskilt svårt för oss att nu kommentera den ekonomiska politiken. Det är ännu oklart vad regeringen syftar till med överläggningarna. Att döma av den debatt som under senare år förts inom socialdemokratien om bl.a. förhandlad inkomstpolitik är det emellertid sannolikt att regeringen eftersträvar någon form av överenskommelse med arbetsmarknadens parter i syfte att hålla tillbaka löneökningarna. Vi hyser en mycket stark skepsis mot möjligheterna att komma fram på den vägen.

Tanken på att genom överläggningar och överenskommelser med arbetsmarknadens parter försöka påverka löneutvecklingen är ingalunda ny. Den har prövats i många länder och också tidigare i Sverige. I själva verket har sådana försök under 1980-talet gjorts gång på gång utan att leda till önskade resultat.

Sålunda gav regeringen i exempelvis 1987 års finansplan en liknande bild av pris- och löneutvecklingen som ges i år. Slutsatsen var även då att lönebildningen måste förändras. Och regeringen berättade hur det skulle gå till:

"Mot denna bakgrund avser regeringen att inom kort inbjuda till överläggningar med arbetsmarknadens parter. Regeringens förhoppning är att dessa skall kunna bidra till att i framtiden få till stånd en bättre fungerande arbetsmarknad och en mindre konfliktfylld lönebildning."

Faktum är att det knappast finns några erfarenheter, vare sig från Sverige eller andra länder, som pekar på att denna form av inkomstpolitik har varit framgångsrik. I den nu aktuella diskussionen har man från regeringshåll antytt att Finland skulle vara något av en förebild. Men, som tidningen Affärsvärlden påpekar, "Finland är faktiskt det enda av de mer utvecklade industri-

länderna som under några år haft, och väntas få under 1990 och 1991 (enligt OECD), större kostnadsökningar än Sverige”.

Föreställningen att det skulle vara möjligt att genom överenskommelser med de centrala arbetsmarknadsorganisationerna dämpa lönekostnadsutvecklingen bygger enligt vår mening på en felaktig verklighetsbild av vad som styr lönebildningen. Det är inte parterna i sig som driver upp lönekostnaderna, utan det allmänna läget i ekonomin och på arbetsmarknaden. Parterna har i praktiken inga möjligheter att förhindra stora löneökningar på en överhettad arbetsmarknad. Det hjälper inte om regeringen får företrädare för de centrala organisationerna att skriva under på att det vore önskvärt med lägre löneökningar. Dessa kan helt enkelt inte styra utvecklingen.

Vår slutsats är alltså att den snart sagt enda åtgärd som regeringen föreslår bygger på en grundläggande missuppfattning. Därmed framstår också bristen på ekonomisk politik ännu tydligare.

Svårigheterna att centralt styra lönebildningen illustreras väl av avtalen på den statliga sidan. De avtal som i första hand lärare och poliser fått kommer nu att bli normbildande för resten av arbetsmarknaden. Betydande smittoeffekter har redan visat sig på t.ex. det kommunala området.

Även om det statliga avtalet delvis drivits fram av marknadssituationen finns det anledning att rikta stark kritik mot det sätt på vilket staten skött dessa förhandlingar. Det är självklart att lönerelationer måste kunna förändras. Om det är svårt att rekrytera t.ex. poliser måste deras relativa löner kunna höjas. Men det är inte acceptabelt att i stora språng söka rätta till de snedvridningar som kan ha uppkommit under lång tid. Det måste, som har påpekats av författarna till den s.k. FOS-rapporten (Faxén, Odhner, Spånt), ske ”långsiktigt, systematiskt och i små steg” för att undvika kaos på arbetsmarknaden. Till det kommer att löneökningen för lärarna delvis är en betalning för den onödiga kommunalisering av lärartjänsterna och arbetstidsreglering som regeringen tillsammans med vpk har drivit igenom mot lärarnas vilja.

Statsmakterna har som arbetsgivare alltså inte bara misslyckats att agera i enlighet med samma statsmaktens intentioner när det gäller den ekonomiska politiken, utan har också accepterat löneökningar som sannolikt går utöver vad marknadssituationen kräver och som i nästa fas skapar stora problem för den ekonomiska utvecklingen.

Omfattande forskningsresultat har övertygande visat att den s.k. löneglidningen, dvs löneökningar utöver avtal, i svensk industri styrs av arbetskraftsbristen. Löneglidningen under en period har i sin tur stor betydelse för löneavtalen under nästa period. Liknande mekanismer kan förutsättas verka i den skyddade sektorn.

De överläggningar mellan regeringen och arbetsmarknadens parter som nu äger rum har enligt vår mening inga förutsättningar att leda till de mål som regeringen hoppas. Avgörande för att nå målen är i stället den ekonomiska politiken.

För undvikande av missförstånd vill vi gärna understryka att vi självfallet inte har några invändningar mot att regeringen träffar arbetsmarknadens parter för ömsesidig information om hur man bedömer den ekonomiska utvecklingen. Det ser vi tvärt om som mycket naturligt. Vid sådana överlägg-

ningar kan det också vara lämpligt att ta upp frågor som är i verklig mening en gemensam angelägenhet för statsmakterna och arbetsmarknadens parter, t.ex. medlingsinstitutets ställning, bötesbelopp för vilda strejker och upp-läggningen av lönestatistiken. Regeringen redovisar i finansplanen ett annat uppslag som gäller lönebildningen. I syfte att dämpa lönekostnadsutvecklingen kan den tänka sig att besluta om "åtgärder riktade mot både arbetsgi-vare och löntagare som träder i kraft vid en framtida tidpunkt därest löneut-vecklingen inte håller sig inom givna ramar". I debatten har det talats om t.ex. någon form av löneglidningsskatt. Idén är sannolikt delvis inspirerad av SAF som häromåret hotade sina medlemsföretag med "böter" när de i de lokala avtalen accepterade för stora löneökningar.

Vi tror inte på denna idé. Delvis följer det av vad vi bedömer vara orsaken till lönekostnadsutvecklingen. Men vi tror inte heller att det i praktiken är möjligt att utforma en skatt med den precision som regeringens idé förutsät-ter. En tillfällig skatt har ringa effekter; en permanent skatt är ingenting an-nat än en höjd inkomstskatt vilket går på tvärs mot strävan i skattereformen.

Enligt vår mening kan en framgångsrik ekonomisk politik inte bygga på överenskommelser med arbetsmarknadens parter utan den måste bygga på en kombination av utbudsstimulanser och en stram finanspolitik.

6. En stram finanspolitik

Behovet av utbudsstimulanser har vi diskuterat utförligt i avsnittet om eko-nomisk tillväxt ovan. Därutöver vill vi i detta sammanhang framhålla bety-delsen av en väl fungerande arbetsmarknadspolitik. Såväl arbetsmarknads-utbildning som arbetsförmedling kan bidra till att minska arbetskraftsbristen både generellt och där det finns speciella flaskhalsar.

Vi övergår nu till att behandla den andra delen av den ekonomiska politik som är nödvändig för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen, nämligen en stram finanspolitik.

Det främsta instrumentet för att föra en restriktiv ekonomisk politik är statens budget. Det – ofullständiga – budgetförslag som nu presenterats är enligt vår uppfattning alltför svagt. Detta är också regeringens egen bedöm-ning. Regeringen framhåller i finansplanen att en ytterligare åtstramning av ekonomin vore motiverad, men föreslår, i avvaktan på överläggningarna med arbetsmarknadens parter, ingen sådan.

Möjligheterna att nu påverka utvecklingen under innevarande år är små. Budgeten kommer framförallt att få effekter på 1991. Regeringens bedöm-ning är att den offentliga sektorns finansiella sparande kommer att minska med 6–13 miljarder kronor nästa år. Det är dock väsentligt, framhåller man, "att någon sådan försvagning inte kommer till stånd".

Hur en sådan utveckling skall värderas måste givetvis ses i relation till ut-vecklingen av det totala sparandet i samhället. Vi återkommer strax till den frågan.

Det måste naturligtvis understrykas att bedömningen av den ekonomiska utvecklingen under 1991 är mycket osäker. Det innebär dock inga problem att, om utvecklingen skulle motivera det, snabbt lägga om den ekonomiska

politiken i mer expansiv riktning. Det är betydligt svårare att, om politiken nu ges en alltför expansiv inriktning, senare strama åt.

Enligt vår uppfattning borde regeringen alltså ha lagt fram en stramare budget. Detta borde ha åstadkommit genom omprövningar av olika utgiftsprogram. En stramare budget genom skattehöjningar skulle däremot vara direkt skadlig.

Det mest naturliga, mot bakgrund av att den ekonomiska utvecklingen enligt regeringen har nått en kritisk punkt, hade varit att skjuta upp vissa reformer. Vad vi tänker på är andra etappen i den utbyggda föräldraförsäkringen och förlängningen av semestern. Det är i första hand föräldraförsäkringen som påverkar budgeten. Men det är uppenbart att ett besked om att reformerna måste skjutas upp hade ökat trovärdigheten i regeringens ekonomiska budskap. Vem skall tro på talet om att vi har nått en kritisk punkt om reformverksamheten trots detta fortsätter som om ingenting hade hänt?

Därutöver är det motiverat med åtgärder för att dämpa utgiftsökningen i socialförsäkringssystemet. Statsbidragen till finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen bör minska och ersättas av ökade egenavgifter. Sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen måste ses över i enlighet med vad vi tidigare redovisat.

Dessa förslag skulle redan kortsiktigt leda till betydande utgiftsminskningar. På några års sikt skulle de växa till betydande storlek. Som illustration av vilka belopp det handlar om kan nämnas att en minskning av det s.k. sjuktalet till den nivå som rådde vid regeringsskiftet 1982 skulle reducera utgifterna i sjukförsäkringen med ca 10 miljarder kronor.

7. Anknytning till EMS

Vi har redan tidigare föreslagit att Sverige nu bör undersöka möjligheterna till anknytning till det europeiska monetära samarbetet, EMS. Vi vidhåller denna uppfattning.

Valutaregleringens slopande gör det naturligt att överväga frågan om Sveriges valutapolitiska regim. Målet är och förblir en fast växelkurs. Vi vill med skärpa understryka att en devalvering är en oacceptabel metod för att försöka lösa Sveriges ekonomiska problem.

I praktiken har valutakorgens konstruktion medfört en successiv depreciering av den svenska kronan. EMS erbjuder en fastare punkt att anknyta kronan till. Kursrelationerna i detta system har nu varit oförändrade i ca tre år. Genom en EMS-anknytning skulle Sverige ytterligare markera att inflationsmål och valutakursnorm måste tas på allvar. Vi skulle också få del av det stöd som centralbankerna i EMS-länderna ger varandras valutor om behov uppkommer.

EMS-samarbetet är inte en del av EG-systemet utan vilar på ett avtal mellan deltagarländernas centralbanker. Ingen centralbank i en icke-EG-stat har emellertid ännu framställt någon önskan om en sådan medverkan. De närmare formerna torde därför få fastställas i förhandlingar.

Som isolerad åtgärd löser naturligtvis inte en EMS-anknytning problemen i svensk ekonomi. Men om det ekonomiska politiken i övrigt ges rätt inriktning kan ett sådant steg vara ett värdefullt bidrag i kampen mot inflationen.

8. Sparandet

Det ökande bytesbalansunderskottet är ett uttryck för att sparandet i ekonomin är för lågt. Till viss del hänger underskottet dock samman med att de svenska företagen genomför stora lånefinansierade investeringar i utlandet. Det leder till räntebetalningar som registreras i bytesbalansen, där dock avkastningen på investeringarna endast till en del framkommer. Storleken på återinvesterade vinstmedel, som inte registreras i bytesbalansen, är mycket osäker. Regeringen har tillkallat en utredningsman med uppgift att belysa hur återinvesterade vinstmedel bör beaktas i ett ekonomisk-politiskt perspektiv och föreslå eventuella förändringar i den statistiska redovisningen.

Nivån på bytesbalansunderskottet kan av nämnda skäl inte ensam motivera någon krisstämning. Tillsammans med den ökning av underskottet som skett och väntas fortsätta blir bilden emellertid oroande. Underskottet förutses nu öka till över 50 miljarder kronor nästa år, motsvarande närmare 4 % av BNP.

Regeringen konstaterar att en viktig orsak till det negativa sparandet är det låga hushållssparandet. Det är angeläget att öka det, men så länge det är lågt måste sparandet i den offentliga sektorn, enligt regeringen, förstärkas om bytesbalansen skall kunna förbättras. Regeringens bedömning är emellertid att den offentliga sektorns sparande skall minska med 6–13 miljarder kronor 1991.

Vi vill understryka att vi på ideologiska grunder anser det angeläget att det just är hushållssparandet som ökar. Den "topphuggande" politik som länge dominerat i Sverige måste ersättas av en förmögenhetsuppbyggande politik. Det är t.ex. beklagligt att inte fler hushåll kunnat tillgodogöra sig de kapitalvinster på i första hand aktiemarknaden som har gjorts under 1980-talet. Det har till stor del sin grund i socialdemokraternas ovilja mot enskilt aktieäggande och förord för kollektivt. De har aktivt motarbetat ägarspridning, individuella vinstdelningssystem och liknande och i stället satsat på t.ex. lön-tagarfonder. I den s.k. 90-talsgruppens rapport förordas en fortsatt satsning på kollektivt sparande.

När sparandet måste öka är det från våra liberala utgångspunkter alltså angeläget att det i första hand är hushållssparandet som ökar. Den förbättring som nu sker, sker från en bottennotering på -5,7 % för några år sedan, och sparandet är alltså negativt (även om det enligt prognosen närmar sig 0 nästa år).

Skattereformen bör medverka till att öka hushållssparandet. Särskilt det finansiella sparandet blir med reformen gynnsammare behandlat än i dag. Samtidigt begränsas avdragsrätten vilket bör ha en tillbakahållande effekt på länebenägenheten och leda till ökad räntekänslighet hos hushållen.

Det långsiktigt bundna pensionssparandet kommer även framdeles att vara gynnat. Medan skatten på kapitalavkastning i normala fall blir 30 % kommer avkastningen på pensionssparande att endast beskattas med 10 (avtalspensioner) eller 15 % (individuella pensionsförsäkringar).

För att väsentligt öka hushållssparandet är det angeläget att stimulera just långsiktigt målsparende. Den största potentialen för ett ökat sparande med denna inriktning torde vid sidan om pensionssparandet vara bostadsspa-

rande. En omfattande övergång från hyresrätt till bostadsrätt, t.ex. i allmännyttans fastigheter, skulle vara ett sätt att stimulera detta.

En annan form av målspårande gäller föräldrars spårande för sin barns räkning, t.ex. genom att barnbidraget eller en del därav spåras till dess barnet fyller 18 år.

Det är också angeläget att uppmuntra vinstdelningssystem i företagen. Andel-i-vinst-system där man premierar kvarhållande av vinstmedel under en viss period bör kunna ha en spårstimulerande effekt. Vinstandelar som står inne under minst fem år bör därför enligt vår mening undantas från sociala avgifter.

I en särskild motion har vi redovisat våra förslag om hur hushållssparandet bör stimuleras.

Vi har i andra sammanhang förordat en omfattande utförsäljning av statliga tillgångar, företag, delar av affärsverk och skog. Erfarenheten från andra länder är att sådana försäljningar till allmänheten leder till ett ökat hushållssparande. Det är ett av flera skäl till att utförsäljningen bör komma till stand. Riktlinjer för hur en sådan utförsäljning bör gå till har vi redovisat i en med centern och moderaterna gemensam motion.

9. Den offentliga sektorn

De offentliga utgifterna har sedan 1982 minskat som andel av BNP från 67 % till drygt 60. Det är en förklaring till det minskade budgetunderskottet. Minskningen har emellertid skett genom främst engångsåtgärder. Så har t.ex. stora reduceringar skett av arbetsmarknads- och industripolitiska insatser vilket är naturligt när arbetsmarknadsläget förbättras. Därtill har utgiftsandelens minskat genom bokföringsmässiga transaktioner, t.ex. utflyttning av bostadslån, studielån och vissa affärsverks investeringar.

Regeringen förutser nu ett tryck uppåt på utgifterna under kommande år. Det beror i första hand på att kostnaderna i socialförsäkringssystemet antas öka snabbare än BNP. Men även en ökad efterfrågan på barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård tenderar att driva upp de offentliga utgifterna som andel av BNP.

Regeringens ambition tycks vara att genom förebyggande åtgärder, främst på arbetsmiljöområdet, söka dämpa kostnadsutvecklingen i socialförsäkringssystemet. Dessutom avser man att satsa mer på rehabilitering än hittills för att undvika förtidspensionering. Som vi tidigare har redovisat tror vi att det därutöver behövs incitament för försäkringstagarna, t.ex. genom en hårdare prövning av förtidspensioneringar.

Under 80-talet har socialförsäkringsutgifterna ökat explosionsartat samtidigt som ökningen för de offentliga verksamheterna och överföringarna till mindre grupper, t.ex. handikappade, varit mycket begränsad, i många fall reellt sett minskande.

I ett pressat samhällsekonomiskt och statsfinansiellt läge blir prioriteringar särskilt viktiga. Regeringen har medvetet valt att satsa på de stora breda grupperna. Det har lett till att andra mindre grupper, ofta i särskilt stort behov av stöd, har kommit på mellanhand. Folkpartiet har år efter år föreslagit omprioriteringar i syfte att få utrymme för ökade insatser för män-

niskor som lever i det glömda Sverige, t.ex. handikappade, gamla och sjuka och dementa. Även i år har sådana omprioriteringar föreslagits.

Återhållsamheten under 80-talet med resurstillskott till de offentliga verksamheterna har i allt väsentligt varit nödvändig av statsfinansiella skäl. Den har med största sannolikhet också lett till en bättre produktivitetsutveckling under detta årtionde än under de föregående. I en del fall har dock nedskärningarna nu gått så långt att de svårligen kan mötas med effektivisering utan leder till minskad verksamhet.

Kommunsektorn utgör en god illustration till detta. Fram till omkring 1980 expanderade sektorn mycket snabbt. Verksamhetsvolymen ökade med 4–5 % per år. Under 1980-talet har statsmakterna stramat åt den kommunala sektorn. Det har framtvingat rationaliseringar och hårdare prioriteringar. Kommunerna är nu betydligt bättre trimmade än för tio år sedan.

Det finns med all säkerhet en potential för ytterligare effektiviseringar i kommunerna, men det är svårare nu än för tio år sedan. Under slutet av 80-talet har många kommuner tillgripit utförsäljning av tillgångar, fastigheter, mark och liknande, för att kunna betala ökade utgifter utan skattehöjningar. Som regeringen påpekar har hela rörelsekapitalet för kommunerna förbrukats vid utgången av 1989. I år beräknas kommunernas utgifter överstiga inkomsterna med ca 14 miljarder kronor motsvarande ca 4 % av utgifterna.

Det är mot den bakgrunden motiverat att statsmakterna lägger sig vinn om att inte försämra kommunernas ekonomiska ställning ytterligare. Statens bidrag till kommuner och landsting bör t.ex. inte minskas ytterligare. Det gäller inte minst för storstadskommunerna som befinner sig i en besvärlig ekonomisk situation. Det bidrag som staten utbetalar till kommuner och landsting som kompensation för den borttagna beskattningsrätten beträffande juridiska personer är till stor del, ca 50 %, ett bidrag till storstadskommunerna. Vi har tidigare föreslagit att det skall avvecklas, men i rådande läge anser vi inte att det är lämpligt att aktualisera detta förslag. Bidragen får ses över i den aviserade utredningen om statens bidrag till kommunerna.

Kommunerna har själva beräknat att den ökade efterfrågan på sociala tjänster skulle kräva en tillväxttakt per år på 2 %. Regeringen anser att det samhällsekonomiska utrymmet endast är hälften så stort och dessutom att det är angeläget att kommunerna inte ökar sitt skatteuttag.

Vi delar regeringens bedömning att det är angeläget att kommunalskatten inte höjs. Regeringen har aviserat att en parlamentarisk utredning skall tillkallas för att se över statens bidrag till kommunerna. Medan arbetet i denna utredning pågår vill vi förorda ett temporärt kommunalt skattestopp. Om ett sådant införs bör dock regeringen i undantagsfall kunna medge dispens från förbudet att under denna tid höja skatten.

I sammanhanget vill vi också framhålla att det är angeläget att kommunalskatten långsiktigt begränsas till högst 30 %. Det är angeläget inte minst för att skattereformen skall ge vad den lovar, bl. a. att alla skall få behålla minst hälften av en inkomstökning.

Kommunerna är ytterst ansvariga för en stor del av välfärdsinstitutionerna. Om den ökade efterfrågan skall kunna tillgodoses samtidigt som den totala volymtillväxten, såsom regeringen föreslår, begränsas till 1 % krävs en

ökad effektivitet. Det är viktigt att kommunerna får stor frihet att pröva de lösningar de själva finner bäst.

Den politiskt mest kontroversiella frågan gäller synen på enskilda alternativ inom den sociala tjänstesektorn. Socialdemokraterna reser här ett ideologiskt betingat motstånd. Vi anser att det av flera skäl är angeläget att ge större utrymme för enskilda initiativ och alternativ inom denna sektor. Det ökar mångfalden och därmed konsumenternas valfrihet. Det skärper konkurrensen och kan därigenom medverka till bättre resursanvändning. Det skapar utrymme för dem som får bäst utlopp för sitt engagemang och sin fantasi i ett eget företag. Det ger dem som arbetar inom dessa områden fler arbetsgivare att välja mellan.

Vi har i en särskild motion, "Valuta för skattepengarna", mer utförligt utvecklat vår syn på dessa frågor.

10. Fördelningspolitiken

Regeringen framhåller med rätta den fulla sysselsättningens stora betydelse för fördelningspolitiken. I det kan vi instämma.

Vi har tidigare påpekat att den höga inflationstakten i Sverige – särskilt i kombination med höga marginalskatter – långsiktigt kan utgöra ett hot mot sysselsättningen men också att den omfördelar mycket stora belopp mellan höginkomsttagare och låginkomsttagare, mellan lånare och sparare. Från fördelningspolitisk synpunkt är det alltså av största vikt att pressa ned inflationstakten till åtminstone nivån i OECD-länderna.

Även den ekonomiska tillväxten är viktig för fördelningspolitiken. Många av de fördelningsproblem som uppmärksammats på senare år hänger samman med den svaga tillväxten. Det har helt enkelt inte funnits något att fördela.

Ekonomisk tillväxt leder inte automatiskt till rättvis fördelning, men tillväxten ger de resurser som behövs för att ta itu med viktiga fördelningsproblem. Med högre tillväxt blir det t ex lättare att undanröja de brister som i dag finns inom stora delar av den offentliga sektorn.

Sett i ett historiskt perspektiv är det uppenbart att den ekonomiska tillväxten har varit helt avgörande för att höja standarden för de många människorna. I länder som har haft en svag ekonomisk tillväxt är också fattigdomen utbredd.

Den skattereform som nu är på väg att genomföras är av stor betydelse för att uppnå en rättvis fördelning. Reformen syftar inte bara till att stimulera den ekonomiska tillväxten och dämpa inflationstakten utan innebär också i sig att vi får en ökad rättvisa. Beskattningen av arbetsinkomster minskas samtidigt som en rad tidigare skattefria eller lågt beskattade inkomster, t.ex. kapitalinkomster, kommer att beskattas hårdare.

Sedan skattereformen beslutades i höstas har en del protester hörts mot de fördelningspolitiska effekterna. Många av dessa protester har sin grund i en önskan att få behålla tidigare förmåner. Man intecknar de sänkta marginalskatterna – och hoppas dessutom få behålla gamla privilegier. När de nya reglerna har slagit igenom kommer de flesta att upptäcka att vi har fått ett skattesystem som är betydligt rättvisare än det gamla.

Det säger sig självt att en så omfattande omläggning av skattesystemet som den nu aktuella skapar osäkerhet om de exakta effekterna. Det skall i ärlighetens namn medges att de är nästan omöjliga att beräkna i förväg. Det beror på att skattereformen i sig kommer att leda till att människor ändrar sitt beteende och sina dispositioner. De försök som har gjorts att bedöma fördelningseffekterna visar emellertid att olika inkomstgrupper i stort sett betalar sina egna skattelättnader. Det gäller också personer med högre inkomster. Däremot är det självklart att det inom respektive grupp kan bli vissa omfördelningar, t.ex. så att personer med stora lån förlorar och personer utan lån vinner.

För att säkerställa att skattereformen även kortsiktigt ger rimliga fördelningseffekter görs en rad kompletterande åtgärder. Exempelvis höjs barnbidragen och bostadsbidragen för barnfamiljerna och pensionstillskottet och KBT höjs för pensionärer med låg pension. En särskild skatterabatt införs för personer med låga inkomster. Den är som störst för inkomster strax under 100 000 kr.

Det är självklart att utvecklingen till följd av skattereformen måste följas noga. Om misstag begåtts under den pressade tid då reformen utarbetats måste de självfallet kunna rättas till. Det finns dock skäl att avvakta något för att närmare kunna bedöma vilka effekter som bara är påstådda och vilka som faktiskt uppkommer. Mycket av det elände som reformens kritiker varnar för kommer aldrig att inträffa.

I debatten kring skattereformen handlar det ofta om huruvida den ene eller andre tjänar eller förlorar några hundralappar. Det kan för den enskilde i och för sig vara av betydande vikt. Likväl finns det långt viktigare fördelningsproblem även i Sverige. Det viktigaste är enligt vår mening situationen för de människor som lever i det glömda Sverige.

Som vi tidigare berört har regeringen under lång tid varit utomordentligt nonchalant när det gäller det glömda Sverige. I budget efter budget glöms det bort samtidigt som stödet till stora och bättre organiserade grupper har ökat snabbt. Bara tidsjukpenningreformen som genomfördes häromåret slukar många hundra miljoner kronor i överkompensation till sjukskrivna, pengar som skulle betyda oerhört mycket om de i stället satsades på t.ex. handikappade, gamla och sjuka.

Enligt vår uppfattning är det angeläget att bygga ut stödet till det glömda Sverige. I en särskild motion har vi utförligt redovisat våra skäl härför och inriktningen på de insatser vi förespråkar.

11. Folkpartiets budgetalternativ

Vi har ovan kritiserat budgeten både för att inte vara tillräckligt stram och för att i vissa avseenden innehålla enligt våra värderingar felaktiga prioriteringar. I särskilda motioner har vi redovisat våra förslag. Här ges en sammanfattning.

Folkpartiets budgetalternativ präglas av följande huvudlinjer:

Först och främst föreslår vi med hänsyn till det ekonomiska läget en stramare budget än regeringen bl.a. genom åtgärder mot utgiftsökningarna i transfereringssystemet och mot byråkratin.

Vidare föreslår vi en fördelningspolitiskt motiverad omprioritering av statsutgifterna till förmån för de utsatta grupper som kan kallas det glömda Sverige och för fattiga människor i u-länderna.

Vi föreslår en väsentligt kraftigare satsning på miljövård än regeringen.

Vi föreslår därtill en rad insatser för att förbättra förutsättningarna för kulturell och ideell verksamhet.

Nedan redovisar vi kortfattat våra förslag till förändringar i statsutgifterna (helårseffekt):

Ökade utgifter, milj. kr.

Det glömda Sverige	1 000
Miljö	200
Bistånd	400
Studenters möjligheter att arbeta	75
Kultur	30
Idrott	25
Övrigt	15
Summa:	1 745

Besparingar, milj. kr.

Nej till 2:a steget i föräldraförsäkringen	2 000
Höjd egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen	2 000
Socialförsäkringssystemet	1 000
Byråkrati m.m.	900
Nettobesparing bostadsstöd	235
Ränteeffekt vid försäljning av statliga företag	500
Summa:	6 635

Vårt förslag om att satsa en miljard på det glömda Sverige innefattar bl.a. statliga stimulansbidrag till utbyggnad av egna rum på långvården, ökade resurser för att förkorta sjukvårdsköerna, förbättrade vårdbidrag för familjer med barn som har handikapp, utökade insatser t.ex. för att ge arbete åt handikappade och för att handikappanpassa kollektivtrafiken samt åtgärder för att underlätta utslussningen av psykiskt sjuka från mentalsjukhusen.

Inom miljöpolitiken prioriteras dels insatser inom natur- och vattenvård, bl.a. för att minska kväveläcketaget till haven, dels stöd till utveckling av ny miljöskyddsteknik – inte minst i syfte att lösa avfallsproblemen.

En rad förslag läggs fram för att stimulera kulturell och ideell verksamhet. Det gäller bl.a. idrotten, trossamfunden, ideella organisationers missbrukarvård, folkrörelsernas biståndsverksamhet, handikapporganisationerna samt miljörörelsens informationsinsatser och stöd till Östeuropa. En avdragsrätt för gåvor till ideell verksamhet föreslås också.

Därutöver föreslås vissa omfördelningar inom några sektorer.

Inom utbildningssektorn omfördelas ca 180 milj. kr. bl.a. till ökad kvalitet i högskoleutbildning. Inom bostadssektorn omfördelas 60 milj. kr. för insatser mot radon och för att skydda kulturellt värdefull bebyggelse. Inom arbetsmarknadssektorn omfördelas knappt 40 milj. kr. till insatser för tekniska hjälpmedel åt handikappade. Inom konsumentverksamheten omfördelas medel till allmänna reklamationsnämnden.

Tillsammans innebär våra förslag på budgetens utgiftssida en nettoreducering med nära 5 miljarder kronor under helåret 1991. Med hänsyn till att

några av utgiftsposterna inte direkt dämpar den inhemska efterfrågan torde effekten på denna under 1991 begränsas till drygt 4 miljarder kronor.

Merparten av aktuella skattefrågor inför 1991 kommer att behandlas inom ramen för skattereformen. I detta sammanhang föreslås:

- höjning av alkohol- och tobaksskatterna,
- avskaffande av avdragsrätten för fackligt medlemskap och motsvarande förändring för företagen,
- avskaffande av den tillfälliga skatt på arbetsmiljöavgiften redan från den 1 juli 1990,
- avskaffande av den tillfälliga särskilda fastighetsskatten i vissa delar av ABC-län redan från den 1 juli 1990,
- avskaffande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital,
- sänkning av skogsvårdsavgiften från 0,8 till 0,5 %,
- avskaffande av omsättningsskatterna på aktier och andra värdepapper, samt
- avskaffande av löntagarfondsskatterna.

Vissa av dessa skatter påverkar inte budgeten, nämligen löntagarfondsskatterna och arbetsmiljöavgiften. Det är också sannolikt att regeringen själv har kalkylerat med viss höjning av skatterna på tobak och alkohol inom ramen för posten Tillkommande utgifter netto. Det är därför omöjligt att bedöma i vilken utsträckning våra förslag skiljer sig från regeringens. En del av skatteförändringarna har inte heller någon omedelbar inverkan på den inhemska efterfrågan.

Vi gör bedömningen att effekterna på efterfrågan av våra förslag i relation till regeringens är i stort sett noll, eller svagt positiva.

Våra samlade förslag i fråga om statens utgifter och intäkter leder därför till en med ca 4 miljarder kronor stramare budget. Därtill kommer den samhällsekonomiska balansen givetvis att förbättras som följd av de utbudsstimulerande åtgärder vi föreslår.

12. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen,

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts om anknytning till EMS,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändringar i arbetslöshetsförsäkringen som reducerar statens utgifter med 2 miljarder kronor,¹⁾

[att riksdagen beslutar avskaffa avdragsrätten för medlemsavgift i facklig organisation och i samband därmed begär förslag till minskad avdragsrätt för företags medlemsavgift i arbetsgivarorganisation,²⁾

4. att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda arbetsmiljöavgiften fr.o.m. den 1 juli 1990,

[att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda fastighetskatten i delar av ABC-län fr.o.m. den 1 juli 1990.²]

Mot. 1989/90
Fi211

Stockholm den 25 januari 1990

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Charlotte Branting (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Daniel Tarschys (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Anne Wibble (fp)

¹ 1989/90:A290

² 1989/90:Sk442

